

Uula Neitola

Kukapa vahtisi vartijoita? Näyttelyvalvontaa italialaisittain

Kuvitteellinen kaupunkiloma Italiassa. Jonotat ja ostat lipun museoon. Lipuntarkastuksen jälkeen astut sisään näyttelytilaan ja aloitat kierroksen haluamastasi osastosta. Eksoottisia näyttelyesineitä ja vanhoja maalauksia. Vaikka olet varma siitä, että et ajatuksenkaan tasolla koskettaisi museoesineitä tai teoksia, kuitenkin koko ajan sinulla on tunne siitä, että tekemisiäsi seurataan alati.

Corretto! Tunne johtuu siitä, että itseasiassa useampikin silmäpari seuraa liikkumistasi kuin SSC Napolin pallonkäsittelyä vieraspäädystä. Silmäparien tehtävä on katsoa perääsi, ettet antaudu mihinkään, minkä museon säännöt kieltävät.

Ehkä kiinnitit myös huomiota siihen, että museon portilla työskenteli useampi ihminen tekemässä työtä, jonka olisi Suomessa kyennyt hoitamaan todennäköisesti yksi kuuden sijasta. Olet törmännyt custodeihin.

”Quis custodiet ipsos custodes?” ”Kukapa vahtisi vartijoita?” kysyi roomalainen runoilija Decimus Iuvenalis. Vaikka hän viittasi aviorikosten valvontaan, voi turhautumiselta maiskahtavan kysymyksen soveltaa hyvin myös nykypäivän italialaiseen näyttelyvalvontaan.

Legenda näistä ahkerista uurastajista, museon faktojen faaraoista elää ja voi hyvin. Usein kuulee väitettävän, että ammatit – myös museoammatit – periytyvät Italiassa suoraan sukupolvesta toiseen, mikä vaikuttaa näiden ammattietiikkaan. Joskus olen kuullut pilkattavan, etteivät nämä herrat tai rouvat tunnista aitoa antiikkiesinettä, vaikka sitä hierottaisi päin näitten pläsiä. Mutta mitä nämä custodet oikein ovat?

Nimike juontuu latinan kielen sanasta *custos*, joka tarkoittaa vartijaa, katselijaa, jotakuta joka pitää vahtia, säilöo, puolustaa, hoitaa tai suojelee. Tällä vahtimisella oli jo antiikin kontekstissa joko

ystävällinen tai vihamielinen sävy. Negatiivisessa hengessä *custos* tarkoittaa siis vahtijaa tai vakoojaa.¹

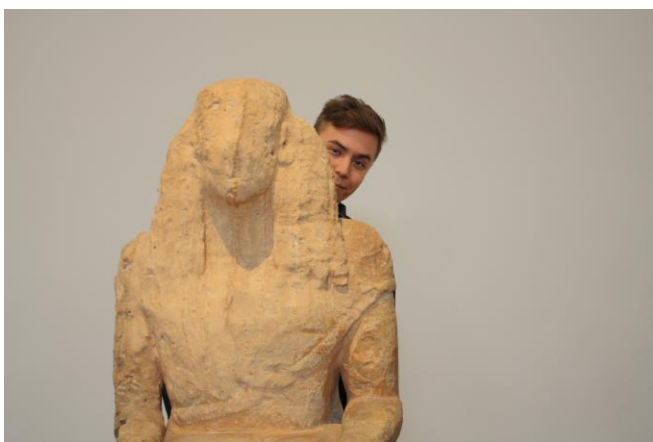
Suomessakin sana on tuttu. Akateemisessa maailmassa *kustos* toimii väitöstilaisuudessa ja on arvoltaan professori tai dosentti. *Kustos* on tiedekunnan nimittämä väitöstilaisuuden virallinen valvoja.

Termillä on siis selkeästi joitain valvonnallisia vivahteita. Se viittaa ennen kaikkea asioiden tarkasteluun.

Italiaksi *custode* taipuu moneen eri suuntaan. Eräiltä merkityksiltään työelämässä se tarkoittaa vartijaa, talonmiestä, portsaria tai vahtimestaria, mutta myös huoltajaa tai siistijää. Myös johtaja voi olla *custode* semminkin, että hän hoitaa tai pitää huolta esimerkiksi museon asioista.

Äkkivilkaisulla Italian työvoimatoimiston sivuilta *custode*ille on paljon töitä tarjolla ympäri Italiaa, esimerkiksi kylpylästä Lecon kaupungista, Lombardiasta.

Työkuvailuista päätellen *custoden* työt vaihtelevat suuresti, hommiin kuuluisi sekä siivousta että yleistä järjestyksen pitoa ja vartiointia. Työn moninaisuutta painotetaan useissa ilmoituksissa. Vaikuttaa siltä, että tutuin *custode* meille Italiassa matkaileville työskentelee kuitenkin museossa.

Kirjoittajakuva

Vahvat mielikuvat

ICOMin kanssa yhteistyössä toteutetun *Carta Nazionale delle Professioni musealin*, paikallisen museoammattilaisen lyhyehkön käsikirjan mukaan yleisöpalvelu- ja vastaanottohenkilökunta (*Operatore dei servizi di custodia e accoglienza al pubblico*) on vastuussa museon

¹ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0059:entry=custos>

kulttuuriperinnön sekä museo- ja näyttelytilojen valvonnasta. Sen tehtäväksi on kirjattu toivottaa vierailijat tervetulleiksi, välittää tietoa museosta, huolehtia kulkureiteistä ja hoitaa informaatio- ja tiedotusmateriaalin jakelu ja myynti.²

Lisäksi ohjeissa on korostettu erityisesti ympäristön ja museo-objektien seurannan varmistamista ja ympäristön tai säilytystilojen muutosten raportoimista. Turvajärjestelyistä on pidettävä ehdottomasti kiinni. Vaatimuksena tehtävään pääsulle on joko lukio tai tehtävään soveltuva koulutus sekä alkeet ainakin englanninkielestä.

Työnsarka kuulostaisi siis osimoilleen siltä, mitä meilläkin museon vahtimestarit tai opasvartijat ja -valvojat tekevät.

Silti havaitsen eräitä sävyeroja meidän ja Italian välillä erityisesti työskentelytapoihin liittyen. Custodet työskentelevät uutterasti ja valvovat tarkkaan, ettei esimerkiksi luentoa pitävä ulkomainen klassillisen arkeologian lehtori mene luennoissaan liian lähelle objektia. Joissain paikoissa pidetään myös huolta, ettei opastusta edes tapahdu muun kuin museon virallisen oppaan johdatuksella.

Joskus museon säännöt voivat olla tiukkoja Suomessakin. Kuitenkin se, mihin todennäköisesti meidän museoissamme ei törmää, on äänekkäästi kuorsaava museovahtimestari. Tällaiseen näkyyn törmäsi museossa Napolissa muuan Scott Schuman. Custoden huonoksi onneksi Schuman on laajan nettiyleisön omaava blogisti ja laittoi nukkuneesta vahtimestarista kuvan yhteisöpalvelu Instagramiin, missä se aiheutti pienen kohun ja siitä uutisoi näyttävästi muun muassa l'Espresso.³

Onko työaikana nukkuminen kuinka yleistä - empiirinen tutkimus vahvistaa tämänkin asian.

Muistan antiikintutkimuksen johdantokurssilla Roomassa hieman ihmetelleeni mennessäni pitämään kurssitovereilleni kohde-esitelmää Prima Portan Augustuksesta: tämän Vatikaanin museon osaston custoden oli ilmeisesti vallannut äkillinen väsymys ja hän oli sulkenut koko osaston rautaportilla, jonka takaa penkiltä pilkottivat vain jalat nahkakenkineen. Varsinainen valvominen ei ollut selkeästikään tämän ydinhomma.

Kaikkein dramaattisin kohtaaminen custoden kanssa sattui itsellenikin silti Napolissa, missä nopean aikataulun tempomana kiersimme kaupungin museoita pikaisesti läpi. Pienessä

² 4.4.4 Operatore dei servizi di custodia e accoglienza al pubblico

³ http://espresso.repubblica.it/attualita/2014/08/19/news/napoli-the-sartorialist-pizzica-il-custode-e-la-foto-fa-il-giro-del-web-1.177263?refresh_ce

museoähkyyssä meitä nauratti suuresti, kun erään museon näyttelytilan pitkällä penkillä ei istunutkaan yksi valvoja vaan peräti seitsemään vierekkäin korttia pelaten ja kaikkeen muuhun kuin näyttelytilan valvontaan keskittyen.

Väsyneenä sain huonon idean ikuistaa tämä näky kamerani muistikortille muka huomaamatta ja etäisyyden takaa. Tottakai yksi custodeista huomasi tekemiseni. Hän kaarsi minut ja toverini kiinni seuraavan näyttelytilan takaa ja alkoi tivaamaan, kuvasinko heitä samalla tiukasti vaatien luovuttamaan kamerani.

Onnekseni vanhan digikamerani kennon näyttö oli rikki siten, ettei kuvista saanut selvää. Huonolla italialla epämääräinen selityksemme tilan upean valon ja varjon kohtaamisen ikuistamisesta meni lopulta läpi kuin väärä raha ja pääsimme pätkähästä.

Tarinan opetus ei siis ehkä olekaan se, että ammatti-identiteetit olisivat jotenkin erilaisia Suomessa ja Italiassa. Pikemminkin kyse on suhtautumisesta oman työn ytimeen. Siinä missä Suomessa pohditaan, miten jatkuvat muutosvaatimukset työssä rajoittavat tai edistävät työssä oppimista ja ammatillisen identiteetin rakentamista, italialainen custode ottaa mieluummin torkut.

Voimme siis vapaasti jatkaa kiertelyä Italian upeissa museoissa. Varoen, silmäparit selässämme muistaen.

Kirjoittaja on tutkijana työskentelevä tuore filosofian maisteri, jota kiinnostavat museon ammatillistuminen ja maailman eriskummallisuudet